

(AANVULLEND) PENSIOEN EN HUWELIJKSVERMOGENSRECHT

INHOUDSTAFEL

1 Wettelijke bepalingen

2 Wettelijk pensioen en huwelijksvermogensrecht

2.1 Wettelijk pensioen...

- 2.1.1 Werknemer
- 2.1.2 Zelfstandigen
- 2.1.3 Ambtenaren

2.2 ...en huwelijksgoederenrecht

- 2.2.1 Eigen recht? Vergoedingsplicht? Vermogenswaarde?
- 2.2.2 Evaluatie

3 Aanvullend pensioen en huwelijksvermogensrecht

3.1 De voorbode: Arbitragehof 26 mei 1999

3.2 Grondwettelijk Hof 27 juli 2011

- 3.2.1 Feiten en voorgaanden
- 3.2.2 Prejudiciële vragen
- 3.2.3 Beslissing
- 3.2.4 Motieven

3.3 Rechtsleer

3.4 Rechtspraak

- 3.4.1 Toepassing naar analogie van Arbitragehof nr. 54/99
- 3.4.2 Casuïstiek

Vooraf

Deze bijdrage is enkel bedoeld als korte inleiding tot de problematiek van het aanvullend pensioen in het huwelijksvermogensrecht. Die kan niet los worden gezien van het wettelijk pensioen, dat dan ook na een overzicht van de wettelijke bepalingen kort beschreven wordt, waarbij uiteraard aandacht gaat naar de relatie tussen dat wettelijk pensioen en echtscheiding.¹ Na dat korte overzicht komt de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof aan bod met bijzondere aandacht voor het arrest van 27 juli 2011. We eindigen met een bespreking van de rechtspraak over het lot van het aanvullend pensioen bij vereffening-verdeling van de huwelijksgemeenschap na echtscheiding..

1 Wettelijke bepalingen

Artikel 1401, 4° BW bepaalt dat eigen is “het recht op een pensioen, lijfrente of soortgelijke uitkering, dat een der echtgenoten alleen bezit”.

Krachtens artikel 1405 “zijn gemeenschappelijk

1° de inkomsten uit de beroepsbezigheden van elk der echtgenoten, alle inkomsten of vergoedingen die ze vervangen of aanvullen, evenals de inkomsten uit openbare of particuliere mandaten;

(...)

5° alle goederen waarvan niet bewezen is dat zij aan een der echtgenoten eigen zijn ingevolge enige wetsbepaling.”

Art. 1400, 7° BW bepaalt dat eigen zijn “de rechten verbonden aan een personenverzekering door de begunstigde zelf gesloten, die hij verkrijgt bij het overlijden van zijn echtgenoot of na de ontbinding van het stelsel.” Van deze regel wordt aangenomen dat ze impliciet is opgeheven door de volgende bepalingen.²

In de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst (hierna ‘LVO-wet’) leest men het volgende:

“Art. 127. Verzekeringsprestaties

De aanspraken ontleend aan de verzekering die een in gemeenschap van goederen getrouwde echtgenoot ten behoeve van de andere of van zichzelf heeft bedongen is een eigen goed van de begunstigde echtgenoot.

Art. 128. Vergoeding van premiebetalingen

Aan het gemeenschappelijk vermogen is geen vergoeding verschuldigd behalve voor zover de premiebetalingen die ten laste van dat vermogen zijn gedaan, kennelijk de mogelijkheden ervan te boven gaan.”

¹ Voor een meer uitvoerige bespreking, zie Y. Stevens en K. De Witte, *De verdeling van de pensioenrechten bij scheiding*, Leuven, Instituut Sociaal Recht, 2010, p. 30 e.v.

² W. Pintens, C. Declerck, J. Du Mongh en K. Vanwinckelen, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 169, nr. 288.

In de parlementaire voorbereiding van de LVO-wet is als enige verantwoording voor die regeling vermeld dat men een einde wilde maken aan de twijfels die opkwamen onder de gelding van de oude wet van 1874.³ Voor het overige stond men niet stil bij de gemaakte keuze, die blijkbaar als vanzelfsprekend werd ervaren.

2 Wettelijk pensioen en huwelijksvermogensrecht

2.1 Het wettelijk pensioen...

2.1.1 Werknemers

De huwelijkspartner die *uit de echt gescheiden* is heeft recht op een rustpensioen op basis van de loopbaan van zijn of haar ex-echtgenoot mits aan een aantal voorwaarden is voldaan.⁴ Dat pensioen van de ex-partner staat los van het pensioen van de ex-echtgenoot. Het staat ook los van het feit of die ex nog leeft of niet.

Zonder in details te treden kan men de regeling samenvatten als volgt.

Het pensioen wordt berekend alsof de aanvrager zelf werknemer is geweest tijdens het huwelijk. Het loon dat in aanmerking genomen wordt, is gelijk aan 62,5 % van het loon dat in aanmerking komt voor de berekening van het pensioen van de ex-echtgenoot met betrekking tot de periode van het huwelijk. Dat loon wordt verminderd met het loon van het overeenstemmend jaar waarvoor de aanvrager aanspraak kan maken op een eigen rustpensioen als werknemer. Het pensioen wordt bovendien enkel uitgekeerd indien de aanvrager geen recht heeft op een pensioen in een andere regeling, tenzij hij of zij afstand doet van die rechten.

De voorwaarden om dergelijk pensioen te genieten zijn de volgende. De aanvrager mag niet getrouwd zijn op het ogenblik dat hij het pensioen geniet. Indien er een tweede huwelijk is geweest moet ook dat ontbonden zijn of moet de tweede echtgenoot overleden zijn. Uit dat alles volgt dat bij de berekening van het pensioen de betrokkene slechts recht kan hebben op een pensioen voor alleenstaanden. Naast deze specifieke voorwaarden moet men ook voldoen aan de algemene voorwaarden betreffende de leeftijd, de stopzetting van de arbeid, het verblijf in België, de aanvraag, enz. De aanvrager mag niet vervallen verklaard zijn uit de ouderlijke macht en mag niet veroordeeld zijn om de echtgenoot naar het leven te hebben gestaan.

Het weze herhaald dat het een eigen onafhankelijk recht op pensioen betreft. De toekenning ervan heeft geen invloed op de rechten van de ex-echtgenoot. Die zal een eigen pensioen genieten dat in het geheel niet beïnvloed wordt door het aan de gewezen huwelijkspartner toegekende pensioen.

³ Memorie van toelichting, *Parl.St.* Kamer, 1990-91, 1586/001, p. 104.

⁴ Zie artikel 75 e.v. KB 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers. Op 1 januari 2011 betaalde de RVP aan **9.410** uit de echt gescheiden **mannen** en aan **60.741 vrouwen** een pensioen uit waarvan minstens een deel wordt toegekend op basis van de tewerkstelling van de gewezen echtgenoot. (Op 1 januari 2002 waren dat 4.133 mannen en 40.821 vrouwen.) De RVP beheerde op 1 januari 2011 1.461.865 rustpensioenen voor werknemers.

De echtscheiding verhoogt dus de uitgaven in de pensioensector. Dezelfde prestaties en dezelfde bijdragen geven door de echtscheiding recht op twee afzonderlijke pensioenen⁵. Twee pensioenen voor de prijs van één. Die bedenking geldt trouwens ook voor het zelfstandigenpensioen.

Zo is het bijv. mogelijk dat een weduwe van een uit de echt gescheiden hertrouwde man recht heeft op een overlevingspensioen, terwijl de ex-echtgenote haar echtscheidingspensioen blijft genieten.

2.1.2 Zelfstandigen

De uit de echt gescheiden echtgenoot heeft voor de huwelijksjaren recht op een eigen pensioen, dat de pensioenrechten van de ex-huwelijkspartner ongemoeid laat.⁶ De regeling is erg gelijklopend met die voor de werknemers.

De voorwaarden waaraan de ex-echtgenoot moet voldoen om aanspraak te maken op het pensioen zijn dezelfde als voor de werknemers. De aanvrager mag niet vervallen verklaard zijn uit de ouderlijke macht en mag niet veroordeeld zijn om de echtgenoot naar het leven te hebben gestaan. Bovendien mag hij niet opnieuw gehuwd zijn en mag hij geen aanspraak kunnen maken op een overlevingspensioen uit een vorig huwelijk.

Het pensioen van de ex wordt vastgesteld in verhouding tot de kalenderjaren waarin één of meer kwartalen gelegen zijn die het recht op rustpensioen als zelfstandige openen in hoofde van de gewezen echtgenoot en in de loop waarvan de aanvrager met die persoon getrouwd was. Voor de berekening van het pensioenbedrag worden de huwelijksjaren opgesplitst. Voor de jaren vóór 1984 wordt het bedrag vastgesteld op 1/45 van 62,5 % van het forfaitair pensioen voor alleenstaanden. Voor elk huwelijksjaar gelegen na 31 december 1984 wordt aan de ex een bedrag toegekend gelijk aan 1/45 van 37,5 % van het bedrijfsinkomen van de gewezen echtgenoot, vermenigvuldigd met de bijdragebreuk of (voor de periode vanaf 1 januari 1997) de coëfficiënt.

2.1.3 Ambtenaren

Bij ambtenaren is de situatie totaal verschillend.

Het rustpensioen komt enkel en alleen de ambtenaar zelf toe. Hij is zolang hij leeft de enige rechthebbende.

Zijn pensioen wordt beschouwd als een “uitgesteld loon”. Dat blijkt reeds uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen, waarin ook sprake is van een “gratis pensioen”.⁷ Het pensioen is gratis in die zin dat de ambtenaar er geen bijdrage voor betaald heeft.

⁵ N. Torfs, “De pensioenrechten uit de sociale zekerheid en het huwelijksvermogensrecht”, *Not. Fisc. M.* 1998, 99.

⁶ Zie artikel 92 e.v. KB 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen.

⁷ Zie verslag van de bijzondere commissie, *Parl.St.* Kamer, zitting 1843-44, nr. 236, p. 3 e.v.

Met het oog op de harmonisering van de pensioenstelsels die de regering Martens V in 1982 wilde realiseren, nam zij in het wetsontwerp op dat de inhouding die op het loon van de ambtenaren was voorzien, zou dienen voor de financiering van het pensioen zoals ook bij de werknemers het geval was. Als gevolg van het verzet van de “representatieve organisaties van het overheidspersoneel” was de regering verplicht op het eigen ontwerp een amendement in te dienen dat ertoe strekte het principe te handhaven van het 'gratis' pensioen, zijnde het rustpensioen als uitgestelde wedde en dus niet gesteund op betaalde bijdragen.⁸ Het ontwerp mondde – na aanvaarding van het amendement – uit in de wet van 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen (BS 22 mei 1984).

Krachtens artikelen 59 en 60 van die wet betalen ambtenaren wel – via een afhouding op hun loon – een *persoonlijke bijdrage* van 7,5 % 'voor de financiering van de overlevingspensioenen'.⁹

Aan het (toen nog) Arbitragehof werd de prejudiciële vraag voorgelegd of het verschil in behandeling tussen de ex van een ambtenaar en de ex van een werknemer niet in strijd is met het gelijkheidsbeginsel. In een arrest van 11 januari 2006¹⁰ oordeelde het Hof dat er geen discriminatie is. Het Hof acht de beide groepen van gewezen echtgenoten vergelijkbaar. Het Hof stelt vast dat het doel van het rustpensioen voor de ex erin bestaat de bestaanszekerheid te waarborgen van de vrouw die minstens ten dele financieel afhankelijk is geweest van de echtgenoot en door de echtscheiding in financiële moeilijkheden komt. De wetgever vermag aan de situatie van de ex van de ambtenaar die voor hetzelfde materieel probleem staat een andere oplossing te geven. Het Arbitragehof citeert daarbij als volgt uit de parlementaire voorbereiding van de genoemde wet van 15 mei 1984:

“Het was evenwel onmogelijk de regeling van de overheidssector af te stemmen op die van de werknemers zonder te raken aan het individueel recht op rustpensioen. Met andere woorden, het bestaande statuut moest worden geëerbiedigd en werd verlengd. Een andere werkwijze zou in strijd geweest zijn met het akkoord dat met de vakorganisaties was gesloten” (Parl. St., Senaat, 1982-1983, nr. 557/4, p. 61).

“Men kan echter de pensioenregeling van de staatsambtenaren niet wijzigen, aangezien het pensioenrecht een individueel recht is of een uitgesteld loon. Zolang men die interpretatie niet opgeeft, is het dus niet mogelijk aan de uit de echt gescheiden vrouw een rustpensioen toe te kennen. Het ware ondenkbaar aan iemand die niet in dienst van de Staat gewerkt heeft, een uitgesteld loon toe te kennen” (Parl. St., Kamer, 1983-1984, nr. 855/18, p. 22).

Nog steeds volgens het Hof zou die andere regeling voor de vergelijkbare groep van gewezen echtgenoten van een ambtenaar niet grondwetconform zijn wanneer het verschil in behandeling onevenredige gevolgen zou hebben. Dat zou het geval zijn “indien het ertoe zou leiden dat de uit de echt gescheiden echtgenoot geen inkomsten meer heeft, terwijl hij behoeftig is”.

⁸ Verslag namens de bijzondere commissie, *Parl. St.* Kamer, zitting 1983-84, nr. 855/18, p. 8 en 9.

⁹ Het overschot van de opbrengst van die bijdrage ten opzichte van de last van die overlevingspensioenen gaat nochtans naar de algemene begroting van de pensioenen en is bestemd voor de financiering van de rustpensioenen ten laste van de Staatskas (artikel 61 Wet 15 mei 1984). Daarmee is het pensioen van de ambtenaar officieel een gratis pensioen en in de realiteit een pensioen waarvoor wel degelijk bijdragen zijn betaald. Dat kan worden geïllustreerd met de totale uitgaven voor de pensioenen beheerd door de PDOS. Die bedroegen in 2010 9.024.340.647 euro voor rustpensioenen en 1.318.557.530 euro voor overlevingspensioenen.

¹⁰ Arbitragehof nr. 4/2006, 11 januari 2006; www.const-court.be; BS 24 februari 2006 (uittreksel), 10151; *RW* 2006-07, 789; *Soc.Kron.* 2007, 63; *TBBR* 2006, 336, noot N. Torfs; *TBP* 2007, 117.

En dat is niet het geval vermits hij eventueel recht heeft op onderhoudsgeld en zo niet alleszins “een beroep kan doen op de systemen van maatschappelijke hulpverlening die de federale wetgeving te zijner beschikking stelt.”

Er is in de rechtsleer terecht veel kritiek geuit op dit arrest.¹¹ Zich moeten wenden tot het OCMW zou geen onevenredig gevolg zijn van de verschillende behandeling!? De vrouw van de ambtenaar (professor) op wiens verzoek de prejudiciële vraag door de feitenrechter was gesteld kon inderdaad niet anders dan zich tot het OCMW te wenden. De echtscheiding was immers (na bijna 40 jaar huwelijk) tegen haar uitgesproken zodat zij geen recht had op onderhoudsgeld. Als zij aan alle voorwaarden voldoet¹², zal zij thans als alleenstaande recht hebben op een leefloon van 785,61 euro. Wanneer zij 65 jaar is of ouder zal zij recht hebben op een inkomensgarantie voor ouderen (IGO).¹³ Voor een samenwoner bedraagt die uitkering maximum 648,26 euro, voor een alleenstaande is dat sinds 1 februari 2012 maximum 972,39 euro. Er wordt rekening gehouden met de bestaansmiddelen.

2.2 ... en het huwelijksvermogensrecht

In het Belgische huwelijksvermogensrecht wordt over het algemeen weinig aandacht besteed aan de pensioenverrekening.¹⁴

2.2.1 Vergoedingsplicht? Vermogenswaarde?

Zoals gezegd bepaalt artikel 1401, 4° BW “het recht op een pensioen, lijfrente of soortgelijke uitkering, dat een der echtgenoten alleen bezit”, eigen is.

De wet regelt daarmee niet uitdrukkelijk het lot van de pensioenuitkeringen. Vrij algemeen wordt nochtans op grond van artikel 1405, 1° en 1405, 4° BW aangenomen dat de uitkeringen uitbetaald tijdens de werking van het stelsel in het gemeenschappelijk vermogen vallen, terwijl de uitkeringen betaald na de ontbinding van het stelsel uitsluitend toekomen aan de titularis van het pensioenrecht.¹⁵

Dan rijst de vraag of de titularis van het pensioen na de ontbinding van het huwelijk een vergoeding verschuldigd is aan het gemeenschappelijk vermogen tot beloop van de pensioenbijdragen.

Men ontwaart in de rechtsleer drie stromingen.

¹¹ N. Torfs, “Is gehuwd zijn met een ambtenaar een handicap? Over de pensioenrechten van ex-echtgenoot van een ambtenaar”, *TBBR* 2006, 340.

¹² Krachtens de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie worden de bestaansmiddelen in rekening gebracht en moet de betrokkene werkbereidheid bewijzen. Er zijn ook nog andere voorwaarden.

¹³ Wet 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen.

¹⁴ W. Pintens en P. Van den Abele, “Levensverzekeringen en pensioenen in de notariële praktijk”, in X., *Capita Selecta in Notarieel Recht*, Leuven, Universitaire Pers, 2006, p.313, nr. 76.

¹⁵ G. Baeteman e.a., “Overzicht van rechtspraak. Huwelijksvermogensrecht 1996-2002” *TPR* 2003, p. 1659, nr. 144 en de verwijzingen aldaar.

Het traditionele standpunt in rechtsleer en rechtspraak is dat er geen reden is tot vergoeding omdat de verarming van het gemeenschappelijk vermogen niet zonder oorzaak is vermits het betalen van pensioenbijdragen valt binnen de normale bestemming van dat gemeenschappelijk vermogen. Bovendien maakt artikel 1401 BW in tegenstelling tot artikel 1400 geen gewag van een vergoeding.¹⁶

Er is echter ook een stroming in de rechtsleer die meent dat wel een vergoeding verschuldigd is door de echtgenoot-titularis van het pensioen aan het gemeenschappelijk vermogen in de mate dat voor de opbouw van het rustpensioen van die echtgenoot gemeenschapsgeld werd gebruikt.¹⁷ Die bijdragen zijn immers – alleszins bij werknemers en zelfstandigen – afgehouden van het loon en dus betaald met gemeenschapsgelden.

J. Gerlo vermeldt daarbij als voorwaarde voor de vergoedingsplicht dat de gewezen echtgenoot van de pensioengerechtigde op grond van de sociale wetgeving geen of minder pensioenaanspraken kan laten gelden.¹⁸

Volgens Pintens, Declerck, Du Mongh en Vanwinckelen moet een prorata verdeling van de pensioenbijdragen worden toegepast omdat het om globale premies gaat die dienen voor de vestiging van het rustpensioen, het overlevingspensioen en het pensioen van de gescheiden echtgenoot.¹⁹

Van Opstal en van Eeckhoutte hebben daartegen het principiële bezwaar dat het pensioen niet de tegenprestatie van betaalde bijdragen is, maar een sociaal recht dat wordt toegekend aan degenen die de daarvoor gestelde voorwaarden vervullen.²⁰ Dat standpunt lijkt in te gaan tegen het principe van de sociale verzekering waarop ons sociaizekerheidsstelsel is gesteund. Alleszins kan men dezelfde auteurs wel volgen in hun praktische bezwaar dat de verrekening door haar ingewikkeldheid onuitvoerbaar is.²¹

Een derde mening in de rechtsleer vooral verdedigd door Torfs, die een “modernere” benadering voorstelt en voorhoudt dat pensioenrechten een vermogenswaarde hebben in de zin dat ze in geld waardeerbaar zijn. Aangezien geen enkele wetsbepaling die vermogenswaarde uitdrukkelijk eigen verklaart, is zij gemeenschappelijk wanneer het pensioen met gemeenschapsgelden is verworven.²²

2.2.2 Evaluatie

Tegen de drie visies kunnen zowel principiële als praktische bezwaren worden geopperd.

¹⁶Rb. Turnhout 25 april 1997, *Not. Fisc. M.* 1998, 101; R. Dillemans, “Het wettelijk stelsel. Baten van het eigen vermogen en van het gemeenschappelijk vermogen, wederbelegging en bewijsvoering”, *TPR* 1978, 355-358; L. Raucant e.a. “Régimes matrimoniaux (droit interne)”, *RPDB*, Compl. VI, Brussel, Bruylant, 1983, p. 794, nr. 1072.

¹⁷J. Gerlo, *Huwelijksvermogensrecht*, II, *Handboek voor familierecht*, Brugge, die Keure, 2001, p. 140, nr. 245.

¹⁸J. Gerlo, *Handboek huwelijksvermogensrecht*, Brugge, die Keure, 1989, p. 124, nr. 227.

¹⁹W. Pintens, C. Declerck, J. Du Mongh en K. Vanwinckelen, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 177, nr. 298.

²⁰M. Van Opstal en W. van Eeckhoutte, “Sociale aspecten” in H. Casman en M. Van Look (eds.), *Huwelijksvermogensrecht. Topics 2*, Mechelen, Kluwer, 1998, 63.

²¹*Ibidem*.

²²N. Torfs, “De pensioenrechten uit de sociale zekerheid en het huwelijksvermogensrecht”, *Not. Fisc. M.* 1998, 97.

Wat de werknemers en zelfstandigen betreft, schrijft deze auteur later dat zich daar geen praktisch probleem stelt gezien het echtgescheidenpensioen (N. Torfs, “Hoe moeten tijdens het huwelijk verworven rechten in een groepsverzekering bij de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen worden betrokken?”, noot bij Antwerpen 4 november 2009, *TBBR* 2010, 334).

Het principiële bezwaar tegen het traditionele standpunt is dat de titularis van het pensioen dat pensioen inderdaad verwerft door zijn arbeid tijdens het huwelijk, terwijl de opbrengst van die arbeid in de regel in het gemeenschappelijk vermogen valt.

Het eerste bezwaar tegen de theorie van de vergoedingsplicht en de vermogenswaarde is al beschreven. De berekening van de vergoeding verschuldigd door het gemeenschappelijk vermogen en nog meer die van de vermogenswaarde is wellicht door haar ingewikkeldheid onuitvoerbaar.

Meer principieel is de vaststelling dat voor werknemers en zelfstandigen het pensioenstelsel een eigen pensioen voorziet voor de ex-echtgenoot (cfr. *supra*). Door zijn arbeid creëert de echtgenoot-titularis van het pensioen dus niet alleen pensioenrechten voor zichzelf maar ook voor zijn huwelijkspartner in het geval van een echtscheiding. Gaat men bij de vergoedingsplicht trouwens enkel rekening houden met de eigen bijdrage van de werknemer (7,5 %) of brengt men ook de werkgeversbijdrage (8,86 %) in rekening?

Bovendien vloeit het recht op pensioen niet alleen voort uit de geleverde arbeidsprestaties maar zijn er ook talrijke gelijkstellingen. Zo zal een werknemer niet alleen pensioen verwerven voor de periodes waarin hij arbeidsprestaties leverde, maar ook voor de periodes in zijn loopbaan dat hij bijv. tijdscrediet nam, dat hij arbeidsongeschikt was of werkloos of met brugpensioen. Voor die periodes zijn geen bijdragen betaald met gemeenschapsgelden, zodat er ook geen vergoedingsplicht zou zijn. Op het einde van de rit zou de werknemer-titularis van het pensioen die altijd gewerkt heeft, een hogere vergoeding verschuldigd zijn aan de gemeenschap dan de werknemer die korte of lange tijd werkloos (bijv. met brugpensioen) is geweest. En het verschil zou groter worden naargelang hij meer gelijkgestelde periodes heeft gekend...

Het belangrijkste bezwaar is evenwel dat alleszins de theorie van de vergoedingsplicht geen oplossing biedt m.b.t. het ambtenarenpensioen. Dat pensioen is – alleszins in de officiële lezing – een uitgesteld loon, een gratis pensioen dat de ambtenaar verwerft zonder daarvoor bijdragen te moeten betalen. Het is dus niet met gemeenschapsgelden verworven zodat er geen aanleiding zou zijn tot vergoeding.

Men kan zich afvragen of de logica die het Grondwettelijk Hof in het arrest van 27 juli 2011 ertoe bracht de prestaties van een groepsverzekering als gemeenschappelijk te beschouwen niet moet leiden tot de gemeenschappelijkheid van het pensioen van de ambtenaren. Vermits zijn pensioen een uitgesteld loon is en de pensioenbetalingen dus “inkomsten uit beroepsbezigheden” zijn, zij het uitgestelde inkomsten, moet dat pensioen krachtens artikel 1405, 1° BW gemeenschappelijk zijn, ook al wordt dat uitgesteld loon pas betaald na de ontbinding van het huwelijk.

Hoe dan ook moet men vaststellen dat er opvallende gelijkenissen zijn tussen het wettelijk werknemerspensioen en bijv. een aanvullend sociaal sectoraal pensioen.

- Het gaat telkens om een verplicht pensioen, waar de werknemer niet “onderuit” kan.
- In beide gevallen wordt het recht op een pensioenuitkering gecreëerd door bijdragebetaling. Die bijdrage is een onderdeel van het loon van de werknemer en komt dus uit het gemeenschappelijk vermogen.
- Ook perioden zonder bijdragebetaling kunnen aanleiding geven tot pensioenvorming al zal dat in het geval van een sectoraal pensioen enkel het geval zijn wanneer het om een sociaal pensioenstelsel gaat met voortzetting van de pensioenopbouw tijdens inactiviteitsperiodes.

Moet men beide soorten pensioen dan niet – in de logica van het arrest van 27 juli 2011 – op dezelfde manier behandelen op het vlak van het huwelijksvermogensrecht?

3 Aanvullend pensioen en huwelijksvermogensrecht

3.1 De voorbode: Arbitragehof nr. 54/99 d.d. 26 mei 1999

In een arrest nr. 54/99 d.d. 26 mei 1999 deed het (toen nog) Arbitragehof uitspraak over de vraag of de artikelen 127 en 128 LVO-wet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schenden “doordat zij tot gevolg hebben dat, wanneer twee echtgenoten gemeenschap van goederen hebben, één van beiden een levensverzekering heeft aangegaan om de goede afloop van de terugbetaling van gemeenschappelijke leningen te waarborgen en, nadat die terugbetaling is gedaan, om een kapitaal op te leveren, niet voor de langstlevende echtgenoot van de verzekeringnemer, maar enkel voor deze laatste ingeval hij een overeengekomen leeftijd zou bereiken, en bovendien de premies ten laste van de gemeenschappelijke goederen zijn betaald, dat kapitaal eigen is en slechts aanleiding geeft tot vergoeding indien de premiebetalingen die ten laste van het gemeenschappelijk vermogen zijn gedaan “kennelijk de mogelijkheden ervan te boven gaan”.”

In zijn arrest stelt het Hof in de eerste plaats vast dat vóór de invoering van de LVO-wet algemeen uit artikel 1400.7 BW *a contrario* werd afgeleid dat het kapitaal bij leven gemeenschappelijk was (overw. B.3).

Het Hof stipt verder aan dat de wetgever als enige toelichting bij de artikelen 127 en 128 vermeld dat er onduidelijkheid was en dat die onduidelijkheid moet weggewerkt worden. Daarmee, zegt het Hof, is nog geen verantwoording gegeven voor de gemaakte keuze, nl. die van het eigen karakter van het kapitaal (overw. B.4 en 5).

Verder overweegt het Hof (overw. B.5):

“De last die de betaling van de verzekeringspremies voor het gemeenschappelijk vermogen betekent, veroorzaakt een onevenwicht ten nadele van die echtgenoot : een pensioen wordt gegarandeerd aan de enkele verzekeringnemer-begunstigde, op kosten van de gemeenschap en in beginsel zonder vergoeding, zonder dat zijn echtgenoot de kansen ervan heeft kunnen aanvaarden, in aanmerking genomen zijn eigen kansen op overleven. (...)

Indien, volgens het wettelijke stelsel, de inspanning van voorzorg van de echtgenoten met gemeenschap van goederen veeleer tot uiting kwam door de aankoop van effecten of door andere spaartegoeden, dan hadden die gemeenschappelijk moeten zijn. De «pensioenen, lijfrenten of soortgelijke uitkeringen, die een der echtgenoten alleen bezit » zijn weliswaar eigen (artikel 1401, 4°) alsmede « het recht op herstel van persoonlijke lichamelijke of morele schade » (artikel 1401, 3°), maar dergelijke voordelen komen in de regel voort uit een activiteit of een nadeel dat eigen was aan de begunstigde ervan²³. (...)

De in het geding zijnde bepalingen zijn discriminerend. ”

²³ Daarmee lijkt het Hof een ander standpunt aan te hangen dan m.b.t. artikel 1401, 4° gangbaar is, al is de zin niet geheel duidelijk door de grammaticale fout (“een activiteit of een nadeel dat eigen was aan de begunstigde...”).

In de rechtsleer ontstond discussie over het toepassingsbereik (welke verzekeringscontracten?) en de gevolgen van het arrest.²⁴

3.2 Grondwettelijk Hof 27 juli 2011²⁵

3.2.1 Feiten en voorgaanden

In de zaak die aanleiding gaf tot het arrest van het Grondwettelijk Hof lagen de volgende feiten voor.

Op 14 mei 2002 sprak de rechtbank van eerste aanleg te Brussel de echtscheiding uit en gelastte ze een notaris met de vereffening en de verdeling van de huwgemeenschap. Die stelde op 23 mei 2006 een staat van vereffening op, die betwist werd m.b.t. de pensioenuitkeringen in de meest ruime zin.

Bij vonnis van 22 oktober 2007 heeft de rechtbank de staat van vereffening gehomologeerd mits verrekening van de groepsverzekering van de man, derwijze dat de concrete afkoopwaarde op het ogenblik van de ontbinding van de huwgemeenschap in de gemeenschap moet worden opgenomen en tussen partijen dient te worden verrekend.

3.2.2 Prejudiciële vragen

Tegen dat vonnis werd beroep aangetekend. Het hof van beroep te Brussel stelde bij arrest van 30 juni 2010 de volgende prejudiciële vragen aan het Grondwettelijk Hof.

“1. Schenden de artikelen 127 en 128 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekerings-overeenkomst de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre aldus een verschil in behandeling zou worden ingesteld tussen de onder een stelsel van gemeenschap van goederen gehuwde titularis van een (verplichte) groepsverzekering gesloten door diens werkgever en waarvan de uitkering aan de aangesloten werknemer toekomt wanneer hij een bepaalde leeftijd bereikt wiens uitkering bestempeld wordt als een onderdeel van het actief van de huwgemeenschap dat bij de vereffening-verdeling van de huwgemeenschap in de te verdelen massa moet worden opgenomen en de onder het wettelijk stelsel gehuwde openbare ambtenaar wiens uitkering ten titel van wettelijk pensioen als een eigen goed wordt beschouwd dat bij de vereffening-verdeling van de huwgemeenschap niet in de te verdelen massa moet worden opgenomen?

2. Schenden de artikelen 127, 128 en 148, § 3, van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst de artikelen 10 en 11 van de Grondwet aldus geïnterpreteerd dat zij tot gevolg hebben dat wanneer twee echtgenoten gehuwd zijn onder een stelsel van gemeenschap van goederen en één van hen beiden aangesloten is bij een groepsverzekering aangegaan door diens werkgever, dit niet voor de echtgenoot van de titularis van de groepsverzekering een kapitaal oplevert maar enkel voor de aangesloten echtgenoot wanneer deze de overeengekomen leeftijd bereikt, en derhalve dat kapitaal hem eigen is en slechts

²⁴ Zie voor een bespreking: W. Pintens en P. Van den Abeele, “Levensverzekeringen en pensioenen in de notariële praktijk”, in X., *Capita Selecta in Notarieel Recht*, Leuven, Universitaire Pers, 2006, p.286 e.v., nr. 28 e.v.

²⁵ GwH 27 juli 2011, *Droits de succession* 2011, afl. 11, 1; *JT* 2012, 156 noot Y. Leleu en L. Rousseau; *RABG* 2011, 1353, noot C. Hendrickx; *RW* 2011-12; *T.Fam.* 2012, 19, noot U. Cerulus; *T.Not.* 2011, 595, noot J. Du Mongh; *T.Verz.* 2011, 436.

aanleiding geeft tot vergoeding indien de premiebetalingen die ten laste van het gemeenschappelijk vermogen zijn gedaan kennelijk de mogelijkheden ervan te boven gaan?''.

In het licht van hetgeen hierboven is uiteengezet over het ambtenarenpensioen is het uiteraard geen toeval dat in één van de twee prejudiciële vragen het ambtenarenpensioen ter sprake komt.

3.2.3 Beslissing

De beslissing van het Hof was wellicht voorspelbaar. Het Hof bespreekt eerst de tweede prejudiciële vraag en beantwoordt die positief in de volgende bewoordingen:

“In de interpretatie volgens welke, wanneer twee echtgenoten gehuwd zijn onder een stelsel van gemeenschap van goederen, het kapitaal van de verplichte groepsverzekering die de werkgever van één van hen aangaat ten voordele van zijn werknemer ter financiering van een aanvullend pensioen dat wordt betaald bij het bereiken van een bepaalde leeftijd door de aangeslotene, als een eigen goed wordt beschouwd, schenden de artikelen 127 en 128 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.”

Het Hof beantwoordt de eerste prejudiciële vraag niet omdat die gezien het antwoord op de tweede vraag “geen antwoord behoeft”.

3.2.4 Motivering

De motivering kan als volgt worden samengevat.

- wat de tweede prejudiciële vraag betreft

Om te beginnen geeft het Hof duidelijk de grenzen van zijn onderzoek aan. Het is beperkt tot de hypothese van de verplichte groepsverzekering gesloten door de werkgever van één van de echtgenoten en waarvan de premies door de werkgever ten laste worden genomen, waarbij bovendien die groepsverzekering dient voor de financiering van een aanvullend pensioen in de zin van artikel 3, § 1, 1°, WAP (overw. B.6).

De beslissing van het Hof betreft dus enkel die hypothese van de verplichte groepsverzekering gesloten door de werkgever.

Vervolgens verwijst het Hof naar en citeert het uit het arrest d.d. 26 mei 1999.

Het Hof overweegt dat de groepsverzekering beoogt in een aanvullend inkomen te voorzien, zodat het “derhalve om een spaarverrichting gaat” (overw. B.8.1).

De door de werkgever betaalde bijdragen vormen een voordeel dat de werknemer krijgt uit hoofde van zijn arbeidsovereenkomst en zijn “in geld waardeerbare voordelen die worden betaald als tegenprestatie voor de in het kader van de arbeidsovereenkomst verrichte arbeid (Cass., 4 februari 2002, Arr. Cass., 2002, nr. 78).” (overw. B.8.2)

Na die overwegingen besluit het Grondwettelijk Hof:

“B.8.3. De prestaties van een dergelijke verzekering kunnen derhalve als inkomsten uit beroepsbezigheden worden beschouwd, die luidens artikel 1405, 1°, van het Burgerlijk Wetboek gemeenschappelijk zijn.”

- wat de eerste prejudiciële vraag betreft

Het Hof beslist dat de verwijzende rechter geen antwoord op die vraag behoeft voor het oplossen van het aan hem voorgelegde geschil. Het Hof laat daarbij een poortje open:

“B.11.2 (...) Aangezien immers het kapitaal waarvan sprake is enkel als een gemeenschappelijk goed kan worden beschouwd, zou het verschil in behandeling dat zou voortvloeien uit de vergelijking tussen dat gemeenschappelijke goed en het huwelijksvermogensstelsel van het wettelijke pensioen dat aan een ambtenaar wordt uitgekeerd – zelfs indien het discriminerend zou worden geacht – het gemeenschappelijke karakter van dat kapitaal niet wijzigen, noch bijgevolg de oplossing van het voor de verwijzende rechter hangende geschil, dat geen betrekking heeft op een ambtenaar, maar op een bediende die het voordeel van een door zijn werkgever gesloten collectieve groepsverzekering heeft genoten.”

Het Hof spreekt zich met andere woorden in het geheel niet uit over het huwelijksvermogensstelsel van het wettelijk pensioen van de ambtenaar.

Omwille van het – door het Grondwettelijk Hof goedgekeurd - ontbreken van een pensioen voor de ex van een ambtenaar ligt uiteraard daar de grootste gevoeligheid. Men denke daarbij bijv. aan de situatie van de ambtenaar wiens huwelijkspartner samen met hem in dienst is van gemeente X maar dan met een arbeidsovereenkomst. In uitvoering van een akkoord tussen de overheid en de vakbonden bouwt gemeente X een tweede pensioenpijler uit voor haar contractuelen om het als onrechtvaardig aanvoelde verschil in pensioen te verkleinen.²⁶ De actuele rechtspraak over de gemeenschappelijk karakter van de aanvullendpensioenuitkeringen, in combinatie met het eigen karakter van het ambtenarenpensioen, zal tot gevolg hebben dat de werknemer in dienst van gemeente X de helft van zijn aanvullend pensioen alweer zal moeten afstaan aan de ambtenaar wanneer het tot een echtscheiding komt...

3.3 Rechtsleer

Het hoeft niet te verwonderen dat het arrest van 27 juli 2011 druk werd besproken in de rechtsleer. Naast de noten die bij de publicatie van het arrest werden gepubliceerd (zie voetnoot 25) verschenen ook andere bijdragen, waaronder die van Devoet die erg kritisch is..²⁷

Stevens en De Witte anticepeerden op het arrest en stelden in 2010 reeds een regeling van de verdeling van aanvullende pensioenrechten voor.²⁸ Zij bepleiten het toekennen van een eigen recht voor elke partner op (de helft van) de aanvullende pensioenrechten van de andere partner voor zover die de rechten heeft opgebouwd tijdens het huwelijk of de wettelijke samenwoning, ongeacht het huwelijksvermogensstelsel. Om het voorzorgskarakter van het aanvullend pensioen te vrijwaren mag volgens

²⁶ Men vindt meer info op de website van de Vereniging van Vlaamse steden en gemeenten:

http://www.vvsg.be/Werking_Organisatie/Personeel/Pensioen/Pages/tweedepensioenpijler.aspx

²⁷ C. Devoet, “La Cour constitutionnelle, l’assurance groupe et les régimes matrimoniaux”, *T.Verg.* 2011, 384-401

²⁸ Y. Stevens en K. De Witte, *De verdeling van de pensioenrechten bij scheiding*, Leuven, Instituut Sociaal Recht, 2010, 81 pp. In het boek is ook een zeer uitvoerige bibliografie te vinden.

hen dat eigen recht pas opgenomen worden bij pensionering. Dus geen ruil in de vereffening-verdeling na echtscheiding van de aanvullendpensioenrechten tegen het kastje van de grootmoeder.²⁹

Renchon had al eerder een voorstel van wetswijziging met een uitvoerige toelichting gepubliceerd.³⁰

Ook de Commissie voor Verzekeringen boog zich over de problematiek en bracht op 31 mei 2005 een advies uit, waarin ook de aanvullende pensioenen uit groepsverzekeringen en pensioenfondsen pensioenfondsen worden besproken.³¹

3.4 Rechtspraak

Zolang de wetgever geen initiatief heeft genomen, zal de rechter moeten oordelen aan de hand van de bestaande regels. We onderzoeken hierna hoe dat gebeurt.

3.4.1 Toepassing naar analogie van Arbitragehof nr. 54/99

Zoals hierna zal blijken hebben vele rechters inspiratie geput uit het arrest nr. 54/99 van het Arbitragehof (cfr. *supra*) en de daarin opgenomen beslissing dat de opbrengst van een levensverzekering in de gemeenschap moet vallen en dat de artikelen 127 en 128 LVO-wet discriminerend zijn. Daarbij werd die oplossing ook toegepast op groepsverzekeringen.

Zo stelde het hof van beroep te Gent in een arrest van 23 oktober 2008 vast dat de betwisting tussen de partijen betrekking had op een groepsverzekering, die een specifieke verzekering betreft die de functie heeft van een aanvullend pensioen, met een meer collectief karakter dan de individuele levensverzekering. Zij oordelen dat ook voor wat de groepsverzekering betreft, de rechter zich moet voegen naar het arrest van 26 mei 1999 en derhalve de artikelen 127 en 128 LVO-wet buiten beschouwing moet laten wanneer en in de mate dat het om een spaaroperatie gaat.

Het Hof van Cassatie vernietigde dat arrest: “De rechter vermag evenwel niet de door het Grondwettelijk Hof vastgestelde schending bij analogie uit te breiden tot een andere rechtsvraag dan degene waarover het Grondwettelijk Hof uitspraak heeft gedaan, ook al heeft die betrekking op dezelfde wetsbepaling.”³²

In de hierna besproken vonnissen en arresten lijkt de rechter dan ook zijn boekje te buiten te zijn gegaan. Hij heeft immers de ongrondwettigheid van de artikelen 127 en 128 LVO-wet ten aanzien van individuele levensverzekeringen uitgebreid naar groepsverzekeringen zonder een nieuwe vraag voor te leggen aan het Grondwettelijk Hof, hoewel daar soms zelfs uitdrukkelijk om werd gevraagd door één van de partijen.³³

3.4.2 Casuïstiek

Vooraf enkele opmerkingen.

²⁹ Y. Stevens en K. De Witte, *De verdeling van de pensioenrechten bij scheiding*, Leuven, Instituut Sociaal Recht, 2010, p. 56.

³⁰ J.L. Renchon, “La Cour d’arbitrage et le statut des assurances sur la vie dans le droit des régimes matrimoniaux”, *Rev. Trim. Dr. Fam.* 2000, 7-37.

³¹ Commissie voor Verzekeringen, advies 31 mei 2005, www.fsma.be.

³² Cass. 24 januari 2011, www.juridat.be.

³³ Gent 13 november 2008, www.juridat.be; Gent 28 juni 2007, *niet gepubliceerd*.

(i) In het hierna volgend overzicht is in rubriek **A** de principiële beslissing van de rechter over de aard van de (prestaties van de) groepsverzekering vermeld met de motivering van die beslissing. In rubriek **B** is beschreven hoe volgens de rechter de verdeling na echtscheiding in de praktijk moet verlopen.

(ii) De rechter doet uiteraard niet zelf de verrichtingen van vereffening en verdeling. Daarmee is een notaris belast. Die zal een staat van vereffening en verdeling opstellen. Hij geeft daarin zijn visie over hoe de zaken moeten worden verdeeld. Zijn de ex-echtgenoten of één van hen het daarmee niet eens, dan kunnen zij bij het voorstel van de notaris zogenaamde zwarigheden (opmerkingen) laten kennen. Komt er uiteindelijk geen oplossing uit de bus, dan maakt de notaris het dossier over aan de rechtbank om daar de knoop te laten doorhakken. Heeft de rechter (eventueel in hoger beroep) een beslissing genomen, dan gaat het dossier opnieuw naar de notaris.

(iii) In de meeste uitspraken is zeer weinig informatie te vinden over de “technische” kant van het aanvullend pensioen, zoals de aard (vastbijdragenstelsel of vastprestatiestelsel) en de overlijdensdekking of het ontbreken ervan.

- Rb. Nijvel 24 juni 2003, *Divorce*, 2003, 137.

A. Het kapitaal van de groepsverzekering valt in de huwelijksgemeenschap. “Que l’assurance-groupe procède manifestement d’une volonté d’augmentation de revenus communs, qu’elle est, en effet, liée aux revenus et à la retraite et s’organise suivant les mêmes types de police que l’assurance classique; qu’un bien d’épargne a ainsi été constitué par un des époux grâce aux fonds communs.”

B. De rechtbank zegt enkel voor recht dat het kapitaal van de groepsverzekering gemeenschappelijk is en stuurt de zaak terug naar de notaris met het oog op de verdere verrichtingen van de vereffening-verdeling zonder uitspraak te doen over de wijze waarop de verrekening van het pensioenkapitaal moet gebeuren.

- Rb. Luik 16 februari 2004, *JLMB* 2006, 1158, noot S. Louis.

A. Het kapitaal van een groepsverzekering, dat berust op een kapitalisatie van de betaalde premies, maakt een spaarverrichting uit die, wanneer de premies werden gefinancierd door voorafnemingen van het gemeenschappelijk vermogen, moet gekwalificeerd worden als een gemeenschappelijk goed. Artikel 126 LVO-wet kan niet worden toegepast.

B. ?

- Rb. Nijvel 24 juli 2007, *Rec.gén.enr.not.* 2008, afl. 2, 70, noot L. Rousseau.

A. Het kapitaal dat voortvloeit uit de groepsverzekeringsovereenkomst is een spaartegoed, waarover de titularis een zekere zeggenschap heeft en dat wordt opgebouwd dankzij uitgestelde inkomsten van één van de echtgenoten, inkomsten die gemeenschappelijk zijn naar toepassing van art. 1405, 1 BW. Het moet als gemeenschappelijk worden beschouwd.

B. Er moet geen rekening worden gehouden met de afkoopwaarde van de groepsverzekeringsovereenkomsten op de datum van de verdeling maar met de nettowaarde op de datum van de ontbinding van het stelsel.

- Gent 24 maart 2005, *T.Not.* 2005, 481.

A. De afkoopwaarde van een groepsverzekering aangegaan door de man als werknemer valt ingevolge art. 1405, 4 BW in het gemeenschappelijk vermogen. Immers de bepalingen van art. 127 en 128 LVO-wet die de aanspraken van de in gemeenschap gehuwde echtgenoot als een eigen goed beschouwen en alleen grond opleveren tot vergoeding als de premies kennelijk overdreven zijn, werden door het Arbitragehof in arrest nr. 54/99, 26 mei 1999 strijdig bevonden met art. 10 en 11 GW. Op grond van dit arrest moet een onderscheid worden gemaakt tussen eigenlijke levensverzekeringen en verzekeringsovereenkomsten die neerkomen op een spaarverrichting. Een groepsverzekering die in feite een gemengde levensverzekering of een pensioenverzekering is, hoort bij de spaarverrichtingen, in zoverre die uitbetaling een eenmalig kapitaal tot doel heeft. Derhalve is art. 1401, 4 BW niet toepasselijk.

De stelling dat de groepsverzekering een spaarverrichting is, kan niet worden weerlegd door de omstandigheid dat het contract gespijsd wordt met premies van de werkgever, daar de bijdragen van de werkgever even goed als een verloningselement kunnen worden aangemerkt.

B. De omstandigheid dat de groepsverzekering bij de ontbinding van het huwelijk niet afkoopbaar is, verhindert niet dat de kapitalen aan de werknemer persoonlijk zullen worden uitbetaald en dat hiervoor een vergoeding aan het gemeenschappelijk vermogen verschuldigd zal zijn. Er is geen reden om de vergoeding uit te stellen tot aan de uitbetaling van de groepsverzekering. Het bedrag van de vergoeding zal gelijk zijn aan de vermogenswaarde van de door de verzekeraar verschuldigde prestaties. De vermogenswaarde zal gelijk zijn aan de huidige afkoopwaarde van de verrichting.

- Gent 28 juni 2007, *niet gepubliceerd*.

A. Het hof bevestigt de beslissing van de eerste rechter dat een splitsing moet worden gemaakt tussen de rechten uit de levensverzekering die eigen zijn resp. aan de verzekeringnemer en de begunstigde en de vermogenswaarde van de verzekering die in het gemeenschappelijk vermogen valt. Het motiveert die beslissing nochtans als volgt: "Het recht op vergoeding uit hoofde van de aanwending van gemeenschapsgelden voor het sparen van een kapitaal om erover te kunnen beschikken op pensioengerechtigde leeftijd is aan de orde." Na te hebben geoordeeld dat de groepsverzekering tot de levensverzekeringen behoort die in feite een spaarverrichting zijn steunt het hof zijn beslissing op het arrest van het Arbitragehof d.d. 26 mei 1999 en verklaart het beroep ongegrond. Uit die motivering lijkt toch eerder te moeten worden afgeleid dat het eigen vermogen van de man een vergoeding verschuldigd is aan de huwgemeenschap "uit hoofde van de aanwending van gemeenschapsgelden", terwijl de eerste rechter geoordeeld had dat de vermogenswaarde in de huwgemeenschap viel...

B. De partijen waren gehuwd op 10 juli 1965. De refertedatum voor de vereffening-verdeling van de huwgemeenschap was 25 juni 1991. Op 1 december 1998 ging de man op brugpensioen en ontving hij een pensioenkapitaal van 248.570,49 euro. Uit het arrest valt niet af te leiden of om een aanvullend pensioen op basis van vaste bijdragen dan wel op basis van een vaste prestatie ging. De vermogenswaarde op 1 juni 1991 bedroeg 76.689,77 euro. Krachtens het arrest van het hof diende dat bedrag te worden opgenomen in het gemeenschappelijk vermogen en te worden verrekend.

- Gent 13 november 2008, www.juridat.be.

A. Aanvullende pensioenplannen en/of groepsverzekeringen zijn spaarverrichtingen op basis van verloning, ook wanneer zij uitsluitend met werkgeversbijdragen worden gefinancierd. “De kwestieuze spaarverrichting heeft de ontvangst van een eenmalig uit te betalen som tot doel en kan dan ook niet worden gekwalificeerd als een pensioen, lijfrente of soortgelijke periodieke uitkering in de zin van artikel 1401 nr 4 B.W.”

Het hof maakt geen onderscheid tussen aanvullend pensioen opgebouwd in een groepsverzekering en aanvullend pensioen opgebouwd in een pensioenfonds. Het oordeelt dat de “aanvullende pensioenplannen en/of groepsverzekeringen” kunnen worden gezien als spaarverrichtingen, die vallen onder de draagwijdte van het arrest dat het Arbitragehof uitsprak op 26 mei 1999”.

B. Krachtens artikel 1405, 4° BW valt “de theoretische waarde van de pensioenplannen op refertedatum in het gemeenschappelijk vermogen,” ook al kan het kapitaal pas worden uitbetaald bij het bereiken van de leeftijd van 60 jaar.

Wat het hof bedoelt met “theoretische waarde” valt niet af te leiden uit het arrest. Die waarde moet alleszins onmiddellijk in de vereffening-verdeling worden ingebracht en afgerekend.

- Antwerpen 4 november 2009, *Rev.trim.dr.fam.* 2011, 243; *TBBR* 2010, 329, noot N. Torfs.

A. De rechten verworven door toetreding tot een groepsverzekering zijn verworven in het kader van de arbeid van de titularis van de verzekering zodat ze zonder betwisting tot het gemeenschappelijk vermogen behoren.

B. Het hof stelt vast dat op het ogenblik van de echtscheiding een vervroegde afkoop niet mogelijk is. Uit het arrest blijkt dat de man (° 11.03.1955) titularis was van de groepsverzekeringen waaronder een overlijdensplan. Van elk van die plannen vermeldt het hof de bruto afkoopwaarde op de datum van de vereffening van de huwgemeenschap en de netto afkoopwaarde. Hoe de berekening van bruto naar netto is gebeurd, wordt niet vermeld. Het nettobedrag schommelt voor elk van de 6 plannen rond 63 % van de brutowaarde. Het totaal van die nettobedragen is 57.609,22 euro. Het hof zegt dan “voor recht dat het bedrag van 57.609,22 euro dient opgenomen te worden in het actief van de te vereffenen postcommunautaire onverdeelde, met dien verstande dat appellant de helft van dat bedrag, dit is 28.804,61 euro aan geïntimeerde verschuldigd is op het ogenblik dat hij zestig jaar wordt en hem het kapitaal van zijn groepsverzekering wordt uitbetaald.”

Die beslissing geeft aanleiding tot een aantal bedenkingen, waaronder de volgende.

- Het rendement op het zgz. gemeenschappelijk pensioenkapitaal na de vereffeningdatum – gedurende 13 jaar! – komt blijkbaar enkel de man toe.
- Bij uitbetaling aan de man op de leeftijd van 60 jaar zal de nettowaarde niet rond 63 % liggen maar wel rond 78 % (of 75 % indien de belastingvoet van 16,5 naar 20 % wordt opgetrokken, zoals is aangekondigd).
- Het geval van het overlijden van de man voor hij de leeftijd van 60 jaar bereikt, wordt niet besproken, laat staan geregeld.

- Brussel 16 november 2010, *T.Not.* 2011, 499.

A. Wanneer een echtgenoot gehuwd is onder het oud conventioneel stelsel van de gemeenschap van aanwinsten, ontbonden ingevolge echtscheiding, is het kapitaal van het aanvullend pensioen (in het kader van een groepsverzekering) eigen aan de echtgenoot-werknemer in de mate dat het werd opgebouwd met bijdragen tot aan het sluiten van het huwelijk, maar gemeen in de mate dat het werd opgebouwd met bijdragen vanaf de datum van het huwelijk tot op de datum van de retroactieve

ontbinding van de gemeenschap. “Zowel de premie betaald door de werknemer als die betaald door de werkgever zijn onderdeel van het globale loon, de tegenprestatie van de werkgever voor de arbeid van de werknemer.”

B. Wat toekomt aan de gemeenschap dan wel aan het eigen vermogen van de echtgenoot-werknemer moet dus bepaald worden volgens de verhouding van het aantal jaren huwelijk tot het totaal van de jaren waarin bijdragen werden betaald door werkgever en werknemer. Deze verrekening moet gebeuren bij de uitbetaling van het kapitaal. In de voorliggende zaak was het pensioenkapitaal betaald op 1 april 2007.

- Brussel 9 november 2010, www.juridat.be.

A. Uit het arrest moet worden afgeleid dat partijen het erover eens waren dat het pensioenkapitaal waarop de man recht had en dat zou vervallen na de echtscheiding een gemeenschappelijk goed was.

B. Bij de vereffening van de gemeenschap dient men rekening te houden met de elementen en omstandigheden geldend op dat ogenblik. De man “kan niet verplicht worden, rechtstreeks of onrechtstreeks, om het kapitaal slechts op te trekken na zijn 65 jaar des te meer omdat niet eens vaststaat of hij die leeftijd wel zal halen. De fiscale tarieven kunnen bovendien in de toekomst gewijzigd worden door de wetgever. Derhalve kan er in de huidige stand der zaken slechts rekening gehouden worden met het fiscale tarief van 33%. Het kapitaal zal aan (de man) persoonlijk uitbetaald worden. Het bedrag van de vergoeding ten laste van (de man) ten voordele van het gemeenschappelijk vermogen, moet gelijk zijn aan de vermogenswaarde die gelijk is aan de huidige afkoopwaarde, die, zelfs als ze nog niet mag opgetrokken worden zoals bij een groepsverzekering, alsdan rekenkundig wordt bepaald en in de massa wordt opgenomen.” Met de huidige afkoopwaarde bedoelt het hof, zo blijkt uit de verdere overwegingen, de rekenkundige netto afkoopwaarde op datum van inleiding van de echtscheidingseis, zijnde 17 juni 1999. Tussen partijen werkt de later uitgesproken echtscheiding immers terug tot die datum (zie artikel 1278 Ger.W.).

Stevens kwam na een analyse van het arrest tot de conclusie: “Ook al beschikt men niet over het pensioenreglement, dan kan men alleen vaststellen dat het specifieke belastingstarief van 33 % alleen maar fout kan zijn.”³⁴

- Gent 28 juni 2007, *Rev.trim.dr.fam.* 2010, 957 en 962; *T.Not.* 2009, 550.

A. De eerste rechter heeft terecht gemeend dat artikelen 127 en 128 LVO-wet niet meer mogen worden toegepast op groepsverzekeringen daar ze immers een schending zijn van het gelijkheidsbeginsel vervat in art. 10 en 11 van de Grondwet. De groepsverzekering behoort tot de levensverzekeringen die in feite en spaarverrichting zijn. Derhalve moet artikel 1405, 4°, BW en zijn vermoeden van gemeenschap worden toegepast en moet een onderscheid worden gemaakt tussen de rechten voortvloeiend uit de levensverzekeringsovereenkomst die eigen zijn aan de verzekeringnemer en de vermogenswaarde van de verzekering die in het gemeenschappelijk vermogen valt. Wanneer het gemeenschappelijk vermogen wordt ontbonden voordat enige andere uitkering heeft plaatsgevonden, moet rekening worden gehouden met de vermogenswaarde van deze verzekering bij de vereffening-verdeling van het gemeenschappelijk vermogen.

³⁴ Nieuwsbrief Leergang Pensioenrecht 2010-11, nr. 3, p. 15.

B. Het hof bevestigt de uitspraak van de eerste rechter die aan de boedelnotaris de opdracht had gegeven haar staat van vereffening aan te passen. Het is dus duidelijk dat de verrekening onmiddellijk gebeurt aan de hand van de vermogenswaarde op het ogenblik van de ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel. Het hof van beroep bespreekt niet hoe die vermogenswaarde moet worden bepaald.

19 maart 2012

Ludo Vermeulen, advocaat-vennoot

Vermeulen Heylen Michiels De Graeve

ludo@vermeulen-law.be

www.vermeulen-law.be